

Over katholiciteit als eigenschap van de kerk

Redactie 9-11-12

De katholiciteit van de Kerk brengt de volheid, integriteit en volledigheid van haar leven in Christus door de Heilige Geest in alle tijden en op alle plaatsen tot uitdrukking. Dit mysterie komt tot uitdrukking in iedere gemeenschap van gedoopte gelovigen waarin het apostolisch geloof wordt beleden en geleefd, het evangelie wordt verkondigd en de sacramenten worden gevierd. Iedere kerk is de katholieke Kerk en niet enkel

een deel daarvan.

Iedere kerk is de katholieke Kerk, maar niet het geheel daarvan. Iedere kerk maakt haar katholiciteit waar wanneer zij in gemeenschap met de andere kerken is. Wij bevestigen dat de katholiciteit van de Kerk het meest zichtbaar tot uitdrukking wordt gebracht in het delen van de heilige communie en in een wederzijdse erkend en verzoend ambt.

De verhouding tussen kerken is op dynamische wijze interactief. Iedere kerk is geroepen tot wederzijds geven en ontvangen van gaven en tot wederzijdse verantwoording. Iedere kerk moet zich bewust worden van alles wat in haar leven voorlopig is en moet de moed hebben dit tegenover andere kerken te erkennen. Zelfs vandaag, nu het delen van de eucharistie niet altijd mogelijk is, brengen verdeelde kerken wederzijdse verantwoording en aspecten van katholiciteit tot uitdrukking wanneer zij voor elkaar bidden, middelen delen, elkaar helpen in tijden van nood, samen beslissingen nemen, samen werken voor gerechtigheid, verzoening en vrede, elkaar aanspreken op het leerling zijn dat eigen is aan de doop, en in gesprek blijven ten overstaan van verschillen, zonder te willen zeggen "Ik heb je niet nodig" (1 Cor. 12:21). Los van elkaar zijn wij verzwakt.

Fragment uit '*Called to be the One Church*', aangenomen op de negende assemblee van de Wereldraad van Kerken, Porto Alegre 2006

Zeven stellingen over Katholiciteit (WARC, 1961)

Redactie 8-11-12

Onderstaande stellingen zijn opgesteld door het Department of Theology of the World Alliance of Reformed and Presbyterian Churches en gepubliceerd in het *Bulletin of the Department of Theology of the World Presbyterian Alliance and the World Alliance of Reformed Churches*, jrg 2

(1961), nr. 2, p.11-12. Leden van de commissie waren onder meer de Nederlandse theologen Dr H. Berkhof en Dr A.J. Bronkhorst.

Het concept 'katholiciteit' heeft geen directe oorsprong in de bijbel. We komen het voor het eerst tegen bij de Apostolische Vaders en later in de Apostolische Geloofsbelijdenis. Bijbelse aanzetten ertoe zijn wellicht te vinden in Mat. 28:18-20 en Efeziërs 1: 15-20.

1

De kerk is katholiek omdat Jezus Christus niet alleen het Hoofd van de kerk, maar ook de Heer der wereld is en omdat het evangelie bestemd is voor alle volken. Als lichaam van Christus en volk van God is de kerk katholiek, voor zover zij in haar prediking en in haar leven getuigenis aflegt van Christus, aan wie gegeven is alle macht in hemel en op aarde. De kerk ontkent haar katholiciteit en geeft die prijs wanneer zij deze heerschappij van Christus zou ontkennen of beperken, op welke wijze dan ook.

2

Aangezien de kerk onder de totale heerschappij van Christus staat en op grond daarvan katholiek is, mag en moet zij de oecumenische opdracht energiek ter hand nemen. De eenheid die de kerk te zoeken heeft moet gefundeerd zijn in deze katholiciteit. Het is haar niet toegestaan uit bezorgdheid om haar confessie of op niet-theologische – d.w.z. politieke of kerkpolitieke – gronden zichzelf vrijstelling te verlenen van haar oecumenische opdracht.

3

Katholiciteit komt altijd tot uitdrukking in een grote verscheidenheid van vormen. Iedere kerk is daarom verplicht zichzelf in het oecumenisch debat af te vragen in hoeverre de specifieke kenmerken van haar eigen denominatie in overeenstemming zijn met de norm der katholiciteit, of dat ze daaraan door middel van bepaalde veranderingen aangepast dienen te worden. Het gaat hier niet alleen om haar diakonia, haar spiritualiteit en haar eschatologische verwachting, maar ook om haar belijdenis, haar liturgie, haar kerkorde, enz. Catholiciteit kan niet bestaan uit bepaalde karakteristika van de eigen denominatie, zoals het episcopaat, een bepaalde avondmaalsleer, kinder- of volwassenendoop, glossolalie of gebedsgenezing, opgevat als onloochenbare kenmerken van de ware kerk en als zodanig verabsoluteerd. Het is duidelijk dat de katholiciteit geheel verloochend is wanneer het lidmaatschap van de kerk beperkt zou worden tot bepaalde klassen of rassen.

4

Omdat Jezus Christus de dienaar van allen geworden is, heeft een kerk die haar katholiciteit ernstig neemt deel aan zijn dienst aan de wereld. Zij vervult deze dienst door overal het evangelie te verkondigen en alle volken op te roepen tot het geloof. Kerken die zich voornamelijk bezig houden met hun eigen geestelijke of materiële welzijn lopen gevaar hun katholiciteit te verliezen. Indien een kerk bij het vervullen van dit dienstwerk klein of zwak wordt, mag zij weten dat haar gelovige gehoorzaamheid in zichzelf de belofte met zich meedraagt van ware katholiciteit.

5

Iedere kerk loopt gevaar haar katholiciteit, waaraan zij slechts door het geloof kan deelhebben, te vervalsen door haar zelf in regie te nemen, in plaats van te erkennen

dat haar katholiciteit aan de Heer toebehoort. Dat gebeurt wanneer de distantie tussen de kerk en haar Heer wordt uitgewist. Wanneer katholiciteit op deze wijze een empirisch – constateerbare eigenschap van de kerk wordt, dreigt zij te verworden tot een sekte, hoe groot of hoe klein ze ook is.

6

Ware katholiciteit veronderstelt en impliceert dat de kerk deel heeft aan de belofte aan Israël gegeven, aangezien zij gelooft in Jezus Christus, die de Messias van Israël is. Deze katholiciteit werd voor het eerst uitgesproken in Gods belofte aan Abraham (Gen.12:3) en steeds opnieuw bevestigd in het getuigenis van de profeten aangaande Gods koningschap over de hele wereld. Aangezien Gods belofte aan Israël onberouwelijk is (Rom. 11:29), kan de katholiciteit van de kerk nooit tot volkomen vervulling komen zonder Israël. Dit vraagt van de kerk niet alleen een nieuwe aandacht voor Israël, maar ook en meer nog een nieuwe aandacht voor de plaats van Israël in de prediking binnen de kerk zelf.

7

De kerk belijdt in het derde artikel van de Apostolische geloofsbelijdenis de gave van de Heilige Geest. Daarmee erkent zij dat de katholiciteit van de Zoon de hare wordt door het werk van de Heilige Geest. Voor zover katholiciteit dus een gave van de Geest is, is het onze taak er voortdurend aan vast te houden in het geloof, hoewel we ons er pas ten volle in zullen verheugen op de jongste dag. Wij zijn dankbaar voor alles wat God in Christus' naam door de Heilige Geest aan onze kerken geschonken heeft. Toch moeten we ons in ons zoeken naar ware katholiciteit niet verliezen aan het verleden, maar ons uitstrekken naar wat voor ons ligt: de vernieuwing van onze katholiciteit door de Heilige Geest. Daarom is het een dringende opgave voor onze kerken zich opnieuw te bezinnen op het wezen en werken van de Heilige Geest, zowel in de theologie als in de prediking. Echte vernieuwing van onze kerken en een gestage groei in ware katholiciteit kan slechts verwacht worden door het voortdurend gebed: Veni Creator Spiritus!

Het woord 'katholiek'

Redactie 4-9-12

Het woord 'katholiek' (*katholikos* van *katholou* — over de hele wereld, i.e., universeel) komt bij de Griekse klassieke schrijvers voor, bv. bij Aristoteles en Polybius, en werd vrijelijk gebruikt door de vroege christelijke schrijvers in z'n primaire en niet-kerkelijke betekenis. Zo komen we termen tegen als de "katholieke" opstanding (Justinus Martyr), "de katholieke goedheid van God" (Tertullianus), "de vier katholieke winden" (Irenaeus), waar wij nu zouden spreken van de "algemene opstanding", "de absolute of universele goedheid van God", "de vier voornaamste winden", etc.

Het woord katholiek lijkt in zijn gebruik tegengesteld aan 'merikos' (gedeeltelijk) of 'idios' (particulier), en een bekend voorbeeld van zo'n gebruik vinden we nog terug in de oude term: de 'katholieke brieven' zoals de brieven van Petrus, Judas etc. Wel

genoemd worden. Die brieven werden zo genoemd omdat ze niet tot een speciale lokale gemeente waren gericht, maar aan de kerk als geheel.

De combinatie "de Katholieke Kerk" (*he katholike ekklesia*) wordt voor het eerst gevonden in de brief van St. Ignatius aan de gemeente in Smyrna, geschreven rond het jaar 110. "Waar de bisschop verschijnt, daar zal ook het volk zijn, net zoals daar waar Christus is, de katholieke kerk is".

Katholiciteit bij Cyrillus van Jeruzalem

Cyrillus van Jeruzalem: "De kerk wordt katholiek genoemd omdat zij zich uitstrekt over de hele wereld (oikumene) van het ene eind van de aarde tot het andere, en omdat zij omvattend en onverkort alle geloofswaarheden onderwijst die tot kennis van de mensen moeten komen, of het nu om zichtbare of onzichtbare, hemelse of aardse dingen gaat; verder omdat zij mensen van elk ras, de bestuurders en de onderdanen, de geleerden en de ongeletterden onder het juk van Gods ware dienst brengt; en tenslotte omdat zij elk soort zonde begaan door lichaam of geest verzorgt en geneest, en omdat er geen vorm van deugd is, in woord of daad of in welk soort geestesgaven ook die zij niet beschouwt als haar eigendom.

(*Cateches.*, xviii, 23; P.G., XXXIII, 1043).

Apostolisch getuigenis

Redactie 30-8-12

Johannes:

Wat is geweest van het begin af,
wat wij hebben gehoord,
wat wij met eigen ogen hebben gezien,
wat wij hebben aanschouwd en
onze handen hebben betast van
het woord dat leven is, –

ja, het leven zelf is verschenen,
en wij hebben gezien
en betuigen en verkondigen u
het eeuwige leven
dat bij de Vader was
en aan ons is verschenen;
wat wij hebben gezien en gehoord
kondigen wij ook u aan,
opdat ook gij gemeenschap hebt met ons;
onze gemeenschap is met de Vader
en met zijn zoon Jezus Christus;
en dat wij dit nu schrijven
maakt onze vreugde volkomen!

En dit is de verkondiging die wij
van hem hebben gehoord en u kond doen:
God is licht en
duisternis is er bij hem helemaal niet!

1 Johannes 1:1-6 (vert. Naardense Bijbel)

Paulus:

Mij, de allerminste van alle heiligen,
is de genade geschonken
om de heidenen de ondoorgrondelijke rijkdom
van Christus te verkondigen,
en voor allen in het licht te stellen
hoe het mysterie dat in alle eeuwen
verborgen was in God, de Schepper van het al,
werkelijkheid wordt.

Zo zal nu door de kerk
de wijsheid van God
in al haar schakeringen
bekend worden aan alle vorsten en
heersers in de hemelsferen,
naar het eeuwenoude plan
dat hij heeft verwezenlijkt
in Jezus Christus, onze Heer.
in wie wij vrijelijk toegang hebben tot God,
vol vertrouwen door ons geloof in hem.

Daarom buig ik mijn knieën voor de vader,
die de vader is van elke gemeenschap in de hemelsferen en op aarde.
Moge hij vanuit zijn rijke luister
uw innerlijke wezen kracht en sterkte
schenken door zijn Geest,
zodat door uw geloof
Christus kan gaan wonen in uw hart,
en u geworteld en gegrondvest blijft in de liefde.

Dan zult u met alle heiligen
de lengte en de breedte,
de hoogte en de diepte
kunnen begrijpen,
ja de liefde van Christus kennen
die alle kennis te boven gaat,
opdat u zult volstromen met Gods volkomenheid.

Aan hem die door de kracht
die in ons werkt
bij machte is
oneindig veel meer te doen
dan wij vragen of denken,

aan hem komt de eer toe
in de kerk en in Jezus Christus,
tot in alle generaties,
tot in alle eeuwigheid.
Amen.

Efeziërs 3: 8-21 (vertaling NBV)